

Περιεχόμενα

ΜΕΡΟΣ Ι

Το πλαίσιο των σχέσεων γονέα-παιδιού

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Το εξελισσόμενο πλαίσιο

της γονικότητας	3
ΓΟΝΙΚΗ ΙΔΙΟΤΗΤΑ	3
ΣΥΝ-ΓΟΝΙΚΟΤΗΤΑ	4
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΟΝΕΩΝ	7
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΟΝΙΚΟΥ ΡΟΛΟΥ	9
Η οικογένεια ως σύστημα	10
Αμφίδρομη σχέση	10
Αναπτυξιακή και διά βίου αναζήτηση	11
Κοινωνική κατασκευή	11
ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΟ ΣΤΥΛ ΓΟΝΙΚΟΤΗΤΑΣ	11
Επιρροές της οικογένειας καταγωγής	12
Κοινωνικοπολιτισμικές επιρροές	13
Αμφίδρομες επιρροές	13
Αναπτυξιακός χρόνος	14
Προσωπικότητα και ιδιοσυγκρασία	14
Οικογενειακή δομή	15
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗ ΓΟΝΙΚΗ ΙΔΙΟΤΗΤΑ	15
ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΙΣ ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΤΗ ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ	17
Οικογένειες με δύο γονείς	17
Μονογονικές και διπυρηνικές οικογένειες	19
Μεικτές οικογένειες	20
Οικογένειες με ενήλικα παιδιά που επιστρέφουν στην οικογενειακή εστία	21
Συγγενικές οικογένειες	21
Οικογένειες κατ' επιλογήν	22

Οικογένειες στρατιωτικών	22
Εθνογραφία: διαφορετικές μορφές οικογένειας	25

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΕΥΗΜΕΡΙΑ	27
ΣΗΜΕΙΑ ΕΣΤΙΑΣΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	27
ΧΡΗΣΙΜΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ	28

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Προσεγγίσεις γονικότητας	29
Η ΣΧΕΣΗ ΓΟΝΙΚΟΤΗΤΑΣ	29
ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΩΣ ΔΑΣΚΑΛΟΙ	31
Η ΚΑΤΑΛΛΗΛΗ ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ	32
Διεργασία και περιεχόμενο	34
Θετική αυτοεκτίμηση	34
Φροντίδα και θέσπιση ορίων	35
Ανταπόκριση και υπεύθυνη φροντίδα	35
Εποικοδομητική καθοδήγηση	36
ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΤΙΜΩΡΙΑ	38
ΣΤΥΛ ΓΟΝΙΚΟΤΗΤΑΣ	44
Κριτικές στα στυλ γονικότητας	44
Επανεξέταση της δομής και της φροντίδας ...	48
ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΚΥΚΛΙΚΗΣ ΣΥΝΘΕΤΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΓΟΝΙΚΟΤΗΤΑ	49
ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΓΟΝΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΕ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ ΠΛΑΙΣΙΑ	51
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΓΟΝΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ	51
Γνωστικές-συμπεριφορικές προσεγγίσεις	52
Σχεσιακές προσεγγίσεις	54
Προσεγγίσεις που βασίζονται στη σχέση	56
Επικοινωνία με τα παιδιά	56
Αλληλεπιδράσεις με τα παιδιά	57
Πολυτροπικές προσεγγίσεις	60

ΘΕΤΙΚΗ ΓΟΝΙΚΗ ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ 61

- Η τεχνική «time-out» ως μορφή παρέμβασης 63
- Μη αποτελεσματικές μέθοδοι πειθαρχίας 63
- Προκλήσεις για τη γονικότητα 66
- Συνηθισμένα προβλήματα συμπεριφοράς ... 66

ΣΗΜΕΙΑ ΕΣΤΙΑΣΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 67**ΧΡΗΣΙΜΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ 68****ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3****Ιστορικές και πολιτισμικές προοπτικές ... 69****Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ 69**

- Η διάρκεια ζωής των ενηλίκων και η θνησιμότητα των βρεφών 71
- Η καταγεγραμμένη αφετηρία 71
- Παλαιότερες αντιλήψεις για τα παιδιά 73

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΑ ΚΑΤΑΛΛΗΛΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ**ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ 74**

- Περιβάλλον και πειθαρχία 75
- Λύγισε το δέντρο όσο ακόμα είναι τρυφερό 76
- Διεύρυνση των παιδοκεντρικών αξιών 77
- Οι απαρχές της αναπτυξιακής προσέγγισης 78

ΓΟΝΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ 81

- Ο ρόλος του πολιτισμού 82
- Επιπολιτισμός και πολιτισμική αφομοίωση 85
- Πολιτισμικός οικουμενισμός και πολιτισμικός σχετικισμός 86
- Κοινωνικοποίηση 87

ΕΘΝΟΤΙΚΗ ΠΟΛΥΜΟΡΦΙΑ**ΣΤΙΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΣ 89**

- Πολυφυλετικές και διεθνοτικές οικογένειες 90
- Ποικίλες επιρροές 91
- Εκπαίδευση και πολυγλωσσία 91

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΓΟΝΙΚΟΤΗΤΑ 92

- Δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι οικογένειες μεταναστών 93
- Παγκοσμιοποίηση, μετανάστευση και οικογένεια 94
- Παγκοσμιοποίηση, πολιτισμός και οικογένεια 95
- Ρόλοι των φύλων 98
- Αλυσιδωτές επιπτώσεις στη γονικότητα 99

ΣΗΜΕΙΑ ΕΣΤΙΑΣΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 100**ΧΡΗΣΙΜΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ 100****ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4****Θεωρητικές προοπτικές στις σχέσεις****γονέα-παιδιού 101****ΘΕΩΡΙΕΣ ΚΑΙ Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥΣ 101****ΟΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΩΣ ΘΕΜΕΛΙΟΙ ΛΙΘΟΙ 103**

Ψυχαναλυτικές, ψυχοκοινωνικές

και συναφείς προσεγγίσεις 103

Συμπεριφορικές, γνωστικές-συμπεριφορικές

και συναφείς προσεγγίσεις 104

Ανθρωπιστικές και συναφείς

προσεγγίσεις 105

Συστημικές, προσεγγίσεις οικογενειακών

συστημάτων και συναφείς

προσεγγίσεις 105

Νευροεπιστήμη και συναφείς

προσεγγίσεις 106

ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ**ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ 107****ΘΕΩΡΙΑ ΠΡΟΣΚΟΛΛΗΣΗΣ ΚΑΙ****ΓΟΝΙΚΟΤΗΤΑ 108**

John Bowlby και Mary Ainsworth 108

Melanie Klein 109

René Spitz και James Robertson 109

William Goldfarb, Anna Freud

και Jean Piaget 110

Harry Harlow 110

Konrad Lorenz 111

ΘΕΩΡΙΑ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**ΚΑΙ ΓΟΝΙΚΟΤΗΤΑ 112**

Εφαρμογή στις σχέσεις γονέα-παιδιού 114

ΘΕΩΡΙΕΣ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ**ΤΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ, ΤΗ ΝΟΗΣΗ****ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΑΘΗΣΗ 115**

Η θεωρία της μάθησης 115

Η γνωστική θεωρία 116

Εφαρμογή στις σχέσεις γονέα-παιδιού 118

Η γονική ιδιότητα ως αναπτυξιακός ρόλος:

αναπτυξιακή αλληλεπίδραση 119

Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΩΣ ΣΥΣΤΗΜΑ 121

Η θεωρία των οικογενειακών συστημάτων 122

Αμοιβαία αλληλεπίδραση και

ανατροφοδότηση 124

Όρια 124

Ισοτελικότητα 125

Ομοίωση 125

Εφαρμογή στις σχέσεις γονέα-παιδιού 125

ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ**ΚΑΙ ΓΟΝΙΚΟΤΗΤΑ 126****ΘΕΩΡΙΑ ΣΥΣΤΗΜΙΚΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ****ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 129**

Στρεσογόνοι παράγοντες

στις οικογένειες 129

Διαγενεακές οικογένειες

στον αναπτυξιακό χρόνο 130

Διαδρομές στη διάρκεια του βίου 131

Οικογενειακά γενεογράμματα 131

ΣΗΜΕΙΑ ΕΣΤΙΑΣΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 137**ΧΡΗΣΙΜΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ 138**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Γονικότητα: Δικαιώματα και

ευθύνες 139

ΤΟ ΠΡΟΝΟΜΙΟ ΤΗΣ ΓΟΝΙΚΟΤΗΤΑΣ 139

Τα όρια της αυτονομίας των γονέων 140

Γονείς που προκαλούν ανησυχία 140

Ηθική της γονικότητας 142

Οι νόμοι αντικατοπτρίζουν τον πολιτισμό 143

ΝΟΜΟΙ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ 145

Παππούδες και γιαγιάδες 145

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΕΝΟΣ ΑΤΟΜΟΥ

ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΓΟΝΕΑΣ..... 146

Δικαιώματα και ευθύνες 146

Υπεύθυνη γονικότητα 147

ΝΟΜΙΜΗ ΠΑΤΡΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΜΗΤΡΟΤΗΤΑ..... 149

Αναγνώριση της πατρότητας και
της μητρότητας 149

Εξάρτηση 150

Ιατρική περίθαλψη 151

Βούληση περίθαλψης εν ασθενεία 151

Εκπαίδευση 151

ΠΑΙΔΙΚΗ ΚΑΚΟΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ 152

Βέλτιστο συμφέρον του παιδιού..... 154

ΠΑΙΔΙΑ ΣΕ ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΑΝΑΔΟΧΗΣ

ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ 154

ΔΙΑΖΥΓΙΟ 158

Εναλλακτική επίλυση διαφορών 158

Διαμεσολάβηση 158

Συναινετικό διαζύγιο 158

ΣΧΕΔΙΑ ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ 159

Επιμέλεια 159

Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΕΥΗΜΕΡΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ 159

ΤΕΛΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ 160

ΣΗΜΕΙΑ ΕΣΤΙΑΣΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 160

ΧΡΗΣΙΜΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ 161

ΜΕΡΟΣ II

Η αναπτυξιακή διεργασία της γονικότητας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Η μετάβαση στη γονική ιδιότητα 165

ΜΙΑ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΤΙΚΗ ΣΧΕΣΗ 165

Γονική ιδιότητα και σχέσεις δέσμευσης 166

Αστάθεια και διαταραχές σχέσεων 168

Η πίεση από τον γονικό ρόλο 171

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ 172

Πυρηνική οικογένεια 173

ΣΧΕΔΙΑΖΟΝΤΑΣ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ 173

Γενετική συμβουλευτική 174

Προετοιμασία για τη σύλληψη 174

Μητρική υγεία 175

Ο χρόνος απόκτησης της γονικής
ιδιότητας 176

ΕΓΚΥΜΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΓΕΝΝΗΣΗ 177

Προγεννητική ανάπτυξη 177

Προσαρμογή στην εγκυμοσύνη 178

Εμβρυϊκή προέλευση ασθενειών
στην ενήλικη ζωή..... 179

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ 181

Εκπαίδευση κατά τον τοκετό 182

Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ 184

Συναισθηματικές πτυχές 184

Εγκυμοσύνη και απώλεια βρέφους 185

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΟΔΟΙ ΓΟΝΙΚΟΤΗΤΑΣ 187

Προκλήσεις 188

ΓΟΝΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΥΙΟΘΕΣΙΑ 189

Υιοθεσία από δεύτερο γονέα
και υιοθεσία συγγένειας 189

Ιστορικές βάσεις 189

Διεθνής υιοθεσία 193

ΑΝΑΔΟΧΟΙ ΓΟΝΕΙΣ 194

Ανάδοχη φροντίδα
στις Ηνωμένες Πολιτείες 194

ΣΗΜΕΙΑ ΕΣΤΙΑΣΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 196

ΧΡΗΣΙΜΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ 197

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Ανατρέφοντας βρέφη και νήπια 198

ΓΟΝΙΚΕΣ ΕΥΘΥΝΕΣ 198

ΟΡΟΣΗΜΑ ΤΗΣ ΒΡΕΦΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ 199

ΑΝΑΤΡΟΦΗ ΒΡΕΦΩΝ 200

Κατάλληλη δέσμευση 201

Ο κύκλος του ύπνου 201

Βρεφικός θάνατος που σχετίζεται
με τον ύπνο 202

Επικοινωνία και κλάμα των βρεφών 202

Τάισμα και θηλασμός 203

Υγεία και ιατρική περίθαλψη 206

Γονικότητα και ανάπτυξη
του εγκεφάλου 206

«Η γονικότητα προκαλεί γονικότητα» 207

Καλή προσαρμογή 207

Προσκόλληση 210

Προφυλάξεις ασφαλείας για τα βρέφη 213

Μη γονική φροντίδα των βρεφών 213

ΑΝΑΤΡΕΦΟΝΤΑΣ ΝΗΠΙΑ 215

Αυτοαποτελεσματικότητα και
αυτορρύθμιση 215

Γνωστική ανάπτυξη 217

Ζητήματα ασφαλείας σχετικά
με τα νήπια 219

ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΑΠΟΨΕΩΝ

ΓΙΑ ΤΗ ΓΟΝΙΚΗ ΙΔΙΟΤΗΤΑ 221

Ισότητα στους γονικούς ρόλους	222
Οι καλές και οι κακές στιγμές της γονικότητας	223
ΣΗΜΕΙΑ ΕΣΤΙΑΣΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	224
ΧΡΗΣΙΜΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ	225

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Γονικότητα και παιδιά προσχολικής ηλικίας

ΠΑΙΔΙΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ:

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΑ ΕΠΙΤΕΥΓΜΑΤΑ

ΜΑΘΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΓΚΕΦΑΛΟΥ

Αυτορρύθμιση: το χρυσό νήμα

ΓΟΝΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΑ ΠΑΙΔΙΑ

Γνωστικές, συναισθηματικές
και κοινωνικές πτυχές

Τοξική γονικότητα

Αρχίζοντας την κοινωνικοποίηση

Ρόλοι των φύλων και σεξουαλικότητα

Η θλίψη στα παιδιά

Επανεξέταση της προσκόλλησης

ΓΝΩΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Το παιχνίδι ως ευκαιρία μάθησης

Ανατροφή χαρισματικών παιδιών
προσχολικής ηλικίας

ΓΟΝΙΚΟΤΗΤΑ ΠΟΥ ΔΕΙΧΝΕΙ ΣΕΒΑΣΜΟ

Επαινέστε τα παιδιά με φειδώ,
αλλά να το εννοείτε

Ενθαρρύνετε την ανάληψη ηλικιακά
κατάλληλων ευθυνών και επιλογών

«ΔΥΣΚΟΛΕΣ» ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ

Η ώρα του ύπνου και ο ύπνος

Αυτοεξυπηρέτηση στην τουαλέτα

Ώρες φαγητού

Υγεία και ασφάλεια

ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ

ΗΛΙΚΙΑΣ

Οικογένειες και εργασία

Υποστηρίζοντας τα παιδιά

Ιστορικές βάσεις

Κέντρα παιδικής φροντίδας

Προγράμματα προσχολικής εκπαίδευσης

ΣΗΜΕΙΑ ΕΣΤΙΑΣΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

ΧΡΗΣΙΜΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

Η γονικότητα στη μέση παιδική ηλικία ...

ΣΥΝΑΝΤΩΝΤΑΣ ΜΟΝΑΔΙΚΑ ΑΤΟΜΑ

ΑΝΑΤΡΕΦΟΝΤΑΣ ΠΑΙΔΙΑ ΣΧΟΛΙΚΗΣ

ΗΛΙΚΙΑΣ

Η δεκαετία της μάθησης

Αναπτυξιακή γονικότητα

ΟΡΟΣΗΜΑ ΜΕΣΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Οι αντιξοότητες του περιβάλλοντος

Αυτοαποτελεσματικότητα, αυτορρύθμιση
και από κοινού ρύθμιση

Μαθήματα από γονείς και συνομηλίκους ...

Οι ανάγκες των παιδιών σχολικής ηλικίας ...

Ζητήματα υγείας και ασφάλειας

Επανεξέταση της δομής
και της φροντίδας

ΔΗΜΙΟΥΡΓΩΝΤΑΣ ΕΝΑ ΑΣΦΑΛΕΣ ΣΧΟΛΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΠΟΥ ΣΤΗΡΙΖΕΤΑΙ

ΣΤΟΝ ΣΕΒΑΣΜΟ

Διαδικτυακός εκφοβισμός

Εκφοβισμός και παρενόχληση

ΓΝΩΣΤΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Εξελισσόμενες γονικές και εκπαιδευτικές
πρακτικές

Εξωσχολικές δραστηριότητες

Σεξουαλική αγωγή και αγωγή
για τις σχέσεις

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ

Έλλειψη συμμόρφωσης

Αντικοινωνικές συμπεριφορές

Παιδιά με αναπηρίες

ΑΝΑΤΡΕΦΟΝΤΑΣ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΠΑΙΔΙΑ

Ανατρέφοντας παιδιά και νέους
με μεγάλες δυνατότητες:

χαρίσματα και ταλέντα

Παιδιά με ιδιαιτερότητες

Οικογενειακές αντιδράσεις

Υποστήριξη για οικογένειες
με ιδιαίτερα παιδιά

ΓΟΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΦΥΛΑΞΗ ΠΑΙΔΙΩΝ

Οι γονείς που αναλαμβάνουν
τον κύριο ρόλο

Ισορροπία μεταξύ εργασιακής
και οικογενειακής ζωής

Προς την ισότητα των φύλων

Επιδράσεις στα παιδιά

ΣΗΜΕΙΑ ΕΣΤΙΑΣΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

ΧΡΗΣΙΜΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

Ανατροφή εφήβων και γονικότητα στην εφηβεία

Η ΥΠΟΣΧΕΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Ο εγκέφαλος των εφήβων

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΑ ΟΡΟΣΗΜΑ ΤΗΣ ΕΦΗΒΕΙΑΣ ...

ΓΟΝΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΦΗΒΟΙ

Προσαρμογή των στυλ γονικότητας

Ικανοποιώντας τις ανάγκες των εφήβων

Οικογενειακό κλίμα

ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑ	307
Σεξουαλική αγωγή και αγωγή	
για τις σχέσεις στους εφήβους	307
Σεξουαλικά μεταδιδόμενες λοιμώξεις	308
Εξαναγκασμός και βία μεταξύ ερωτικών	
συντρόφων	309
Χρήση αντισύλληψης από τους εφήβους	309
Ρόλοι των φύλων και σεξουαλικός	
προσανατολισμός	310
ΑΝΑΤΡΕΦΟΝΤΑΣ ΑΝΑΔΥΟΜΕΝΟΥΣ	
ΕΝΗΛΙΚΕΣ	311
Παρατεταμένη γονική εξάρτηση	312
ΟΙ ΕΦΗΒΟΙ ΩΣ ΓΟΝΕΙΣ	314
Εγκυμοσύνη στην εφηβεία	314
Έφηβοι πατέρες	318
ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΓΙΑ ΕΦΗΒΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ	320
Εκπαιδευτικά προγράμματα	321
Προαγωγή των γονικών δεξιοτήτων	321
ΣΗΜΕΙΑ ΕΣΤΙΑΣΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	323
ΧΡΗΣΙΜΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ	324

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ

Οι προκλήσεις στις σχέσεις γονέα-παιδιού

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

Γονικότητα: Οικογενειακή σύνθεση	
και δυναμική	327
Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΗΣ ΑΝΑΛΟΓΙΑΣ	327
Οι πόροι σε ένα οικογενειακό σύστημα	328
Αναλογίες αδελφών	328
Οικογένειες με ένα παιδί	330
Πολύδυμα	332
ΜΟΝΟΓΟΝΙΚΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ	336
Μόνοι από επιλογή	336
Μονογονικές οικογένειες λόγω θανάτου	
του ενός συντρόφου	336
Μονογονικές οικογένειες λόγω διαζυγίου ...	337
Γονικές προσαρμογές μετά το διαζύγιο	337
ΘΕΜΑΤΑ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΣ	341
Κοινή επιμέλεια	342
Συγκρούσεις μετά το διαζύγιο	344
Μονογονικές οικογένειες με επικεφαλής	
τη μητέρα	344
Μονογονικές οικογένειες με επικεφαλής	
τον πατέρα	346
Οι προκλήσεις για τους πατέρες	
που δεν μένουν με τα παιδιά τους	
και δεν έχουν την επιμέλειά τους	347
Οι προκλήσεις των μονογονικών	
οικογενειών	347

Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΩΝ ΠΑΠΠΟΥΔΩΝ	
ΚΑΙ ΤΩΝ ΓΙΑΓΙΑΔΩΝ	348
Ο ρόλος των παππούδων	
και των γιαγιάδων	349
Θεοί παππούδες και γιαγιάδες	350
ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΤΩΝ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ ΓΟΝΕΩΝ	351
Η «γενιά σάντουιτς»	352
Κακοποίηση ηλικιωμένων	352
ΣΗΜΕΙΑ ΕΣΤΙΑΣΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	353
ΧΡΗΣΙΜΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ	354

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12

Διακοπή της γονικότητας	
και εύθραυστες οικογένειες	355
ΔΙΑΚΟΠΗ ΤΗΣ ΓΟΝΙΚΟΤΗΤΑΣ	356
Ιστορική έρευνα	356
ΕΥΘΡΑΥΣΤΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ	357
Εύθραυστες οικογένειες και έρευνα	
για την ευημερία των παιδιών	358
Παιδιά της περιόδου της Μεγάλης	
Ύφεσης	360
ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ	
ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ	363
ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΣΥΜΒΑΛΛΟΥΝ	
ΣΤΗΝ ΥΓΙΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	364
Εξωτερικά αναπτυξιακά πλεονεκτήματα	364
Εσωτερικά αναπτυξιακά πλεονεκτήματα	364
ΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ..	364
Ιστορική έρευνα	364
Φάσεις στην οικογενειακή λειτουργία	365
ΣΤΡΕΣΟΓΟΝΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ	
ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ: ΘΛΙΨΗ ΚΑΙ ΑΠΩΛΕΙΑ ..	367
Το πένθος στα παιδιά	367
ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕ ΟΥΣΙΕΣ	
ΚΑΙ ΕΘΙΣΜΟΥΣ	369
Πρόληψη της χρήσης ουσιών μέσω	
της θετικής γονικότητας	370
ΣΤΡΕΣΟΓΟΝΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ	
ΚΑΙ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ ΕΘΙΣΜΟΥ	371
Διαταραχές οφειλόμενες σε ουσίες	
και εθισμούς	371
Επιπτώσεις στα παιδιά	372
ΤΟ ΠΕΔΙΟ ΜΑΧΗΣ ΤΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ	373
Ιστορική έρευνα	374
Ενδοοικογενειακή βία	374
Μοντέλα ενδοοικογενειακής βίας	376
Παράγοντες που σχετίζονται	
με την ενδοοικογενειακή βία	376
Γονείς που κακοποιούν	377
Θεραπεία και παρέμβαση	380
ΣΗΜΕΙΑ ΕΣΤΙΑΣΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	382
ΧΡΗΣΙΜΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ	383

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13**Μεικτά και διαγενεακά οικογενειακά συστήματα 385****ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΜΕΙΚΤΩΝ****ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ 385**

Δημιουργία νέας συντροφικής σχέσης
και δεύτερος γάμος 385

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΕΙΚΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ 389**ΣΥΝ-ΓΟΝΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΡΟΛΟΙ****ΣΤΙΣ ΜΕΙΚΤΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ 390**

Θετοί πατέρες 392

Θετοί παππούδες και γιαγιάδες 392

Θετά παιδιά και ετεροθαλή αδέρφια 393

Πρώην σύζυγοι και πρώην πεθερικά 394

Δυσκολίες και προσαρμογή 394

ΔΙΑΓΕΝΕΑΚΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ 396

Στάδια ζωής και πολυγενεακή
γονικότητα 396

Πυρηνικά και εκτεταμένα οικογενειακά
πλαίσια 397

Ρόλοι: φροντίδα των πιο ευάλωτων 398

Σχέσεις παροχής φροντίδας 398

Οικογένειες με επικεφαλής
παππούδες-γιαγιάδες 400

«Παιδιά μπούμερανγκ» 402

Πολλαπλοί οικογενειακοί ρόλοι 402

ΣΗΜΕΙΑ ΕΣΤΙΑΣΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 403**ΧΡΗΣΙΜΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ 403****ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14****Δημιουργία οικογένειας και γονικότητα
σε πλαίσια ΛΟΑΤ 404****ΝΟΜΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ 405**

Ιστορικό 406

ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΥ**ΤΟΥ ΣΞΞΟΥΑΛΙΚΟΥ****ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ 407**

Βιολογικοί παράγοντες 407

Ψυχολογική προσέγγιση 409

ΤΟ ΣΥΝΕΧΕΣ ΤΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΦΥΛΟΥ 410

Προς μια αυθεντικότητα των φύλων 410

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΜΕ ΠΑΙΔΙΑ**ΠΟΥ ΑΥΤΟΠΡΟΣΔΙΟΡΙΖΟΝΤΑΙ ΩΣ ΛΟΑΤ ... 412****ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ****ΑΠΟ ΟΜΟΦΥΛΛΑ ΖΕΥΓΑΡΙΑ 414**

Γάμος μεικτού προσανατολισμού 415

Σχέσεις γονέα-παιδιού στα ομόφυλα

ζευγάρια 416

Παιδιά ομοφυλόφιλων γονέων 417

Συμπεριφορά που βασίζεται
στην ισότητα των φύλων 418

Οικογενειακή δυναμική σε ομόφυλα
ζευγάρια 420

Προκλήσεις που αντιμετωπίζουν
οι γονείς ΛΟΑΤ 421

Γονικές δεξιότητες και
αποτελεσματικότητα 421

ΣΗΜΕΙΑ ΕΣΤΙΑΣΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 422**ΧΡΗΣΙΜΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ 422****ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15****Για την επίτευξη καλύτερων
απολεσμάτων 423****ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΝΟΣ ΒΕΛΤΙΣΤΟΥ****ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ 423****ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΚΙΝΔΥΝΟΥ****ΚΑΙ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ 425**

Προστατευτικοί παράγοντες 427

ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΑΤΟΜΙΚΗΣ**ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ 429**

Κοινωνικές οργανώσεις 431

Ισότητα των φύλων στα εκπαιδευτικά
αποτελέσματα 433

Διαφορές γενεών 434

ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ**ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ 435**

Δομή της οικογένειας 436

Η δύναμη της οικογενειακής
υποστήριξης 438

Η δύναμη της κοινωνικής διασύνδεσης
και της συμμετοχής στα κοινά 440

Αναπτυξιακά προσόντα 442

Ερευνητικές τάσεις στις Επιστήμες
της Οικογένειας 442

Επιλογή παγκόσμιων πρωτοβουλιών
για τους νέους 443

Πολιτικές και προγράμματα 444

ΤΕΛΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ 445**ΣΗΜΕΙΑ ΕΣΤΙΑΣΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 446****ΧΡΗΣΙΜΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ 447****Βιβλιογραφία 449****Ευρετήριο κύριων ονομάτων 481****Ευρετήριο όρων και θεμάτων 482**

Πρόλογος στην ελληνική έκδοση

Η μελέτη της οικογένειας αποτελούσε ανέκαθεν ένα προνομιακό πεδίο έρευνας στις Κοινωνικές Επιστήμες, ιδιαίτερα δε την Ψυχολογία. Το ότι το αναπτυσσόμενο άτομο δέχεται τις πρώτες σημαντικές για την ανάπτυξή του επιδράσεις και κοινωνικοποιείται εντός της οικογένειας είναι μια κοινότητα πλέον γνώση – τόσο μεγάλος αριθμός ερευνών και δεδομένων έχει συσσωρευτεί τα τελευταία (πολλά) χρόνια γύρω από τις σχέσεις γονέων και παιδιών, την οικογενειακή λειτουργία και τις συνέπειές της στην ανάπτυξη του ανθρώπου.

Στην ελληνική βιβλιογραφία, πέραν της άνθησης της σχετικής έρευνας και των ανάλογων δημοσιεύσεων, ειδικά από τις αρχές του 21ου αιώνα που διανύουμε, υπάρχουν πολλά συγγράμματα σχετικά με το ζήτημα, κυρίως ως αποτέλεσμα της συστημικής θεώρησης της οικογενειακής λειτουργίας και της αύξησης του ενδιαφέροντος για τη θεραπεία ζευγών και την οικογενειακή θεραπεία.

Λιγότερα όμως υπάρχουν για τις σχέσεις γονέων-παιδιών υπό το πρίσμα της αναπτυξιακής οπτικής. Βεβαίως, σε όλα τα εγχειρίδια Αναπτυξιακής Ψυχολογίας υπάρχουν κεφάλαια που εξετάζουν τον τρόπο με τον οποίο αλλάζουν οι σχέσεις αυτές σε κάθε αναπτυξιακή περίοδο του ατόμου. Ωστόσο, η συκέντρωση σε έναν τόμο όλων των ζητημάτων και των θεματικών που άπτονται της μελέτης αυτών των σχέσεων, και μάλιστα με εύληπτο αλλά καθαρά επιστημονικό λόγο, μάλλον έλειπε από την ελληνόγλωσση βιβλιογραφία.

Το παρόν έργο έρχεται να καλύψει αυτό το κενό. Πρόκειται για την επιτομή της έρευνας και της εμπειρίας των συγγραφέων του: της Clara Gerhardt, καθηγήτριας του Τμήματος Ανθρώπινης Ανάπτυξης και Οικογενειακών Επιστημών του Πανεπιστημίου

Samford των ΗΠΑ, και του εκλιπόντος Jerry J. Bigner, ο οποίος, πρώτος, σύμφωνα με τα λόγια της Gerhardt στον πρόλογό της, «συνέλαβε το κείμενο περίπου στην ηλικία των 20 ετών, όταν εργαζόταν ως καθηγητής Ανθρώπινης Ανάπτυξης και Οικογενειακών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο του Colorado».

Βασισμένο στις σύγχρονες προσεγγίσεις για την οικογένεια και τον ρόλο της στην ανάπτυξη του ατόμου και εμπλουτισμένο με όλα τα πρόσφατα ερευνητικά δεδομένα, το βιβλίο, στη δέκατη έκδοσή του που κρατάτε στα χέρια σας, εστιάζει στο σύνολο των θεμάτων που αφορούν τις σχέσεις γονέων-παιδιών, φιλοδοξώντας να καλύψει αυτό το κενό. Ζητήματα όπως η ιστορική εξέλιξη της οικογένειας, η μετάβαση στον γονικό ρόλο, οι ιδιαίτερες απαιτήσεις ανατροφής κάθε αναπτυξιακής περιόδου του ατόμου, αλλά και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι διαφορετικές οικογένειες σήμερα προσεγγίζονται με πλήρη, άμεσο, σαφή και γερά θεμελιωμένο στη σύγχρονη έρευνα τρόπο, υπό το πρίσμα της σύγχρονης πολυπολιτισμικής θεώρησης, αναδεικνύοντας τη διαφορετικότητα και την πολυμορφία ατόμων, ομάδων και πολιτισμών, αν και αρχικά το σύγγραμμα προοριζόταν για το αμερικανικό κοινό.

Το βιβλίο δομείται σε τρεις ενότητες: (α) το πλαίσιο των σχέσεων γονέα-παιδιού, όπου εξετάζονται οι βασικές ιδέες γύρω από την έννοια της γονικότητας και οι θεωρίες που προσεγγίζουν αυτές τις σχέσεις, και μάλιστα υπό το ιστορικό και πολιτισμικό πρίσμα θεώρησής τους· (β) η αναπτυξιακή διαδικασία της γονικότητας, όπου γίνεται εκτενής αναφορά στη φύση του γονικού ρόλου και τις σχέσεις των γονέων με τα παιδιά τους σε κάθε αναπτυξιακό τους στάδιο· και (γ) οι προκλήσεις στις σχέσεις γονέων-παιδιών, όπου

αναπτύσσονται σύγχρονα ζητήματα, όπως είναι η επιμέλεια των παιδιών, ο ρόλος των παππούδων και των γιαγιάδων, οι εναλλακτικές μορφές οικογενειακής οργάνωσης κ.ά. Ταυτόχρονα, αναδεικνύονται οι προστατευτικοί παράγοντες που σχετίζονται με την ενδυνάμωση της ανθεκτικότητας των ατόμων και των οικογενειών, καταλήγοντας σε προτάσεις για τη δημιουργία λειτουργικότερων σχέσεων των γονέων με τα παιδιά τους.

Για την καλύτερη μελέτη και την εμπέδωση της σχετικής γνώσης, κάθε κεφάλαιο, αφού εισάγει τον αναγνώστη στην ιδιαίτερη θεματική του συνοψίζοντας τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα, περιλαμβάνει: (α) *σημεία εστίασης* (σύντομες παραγράφους που συνοψίζουν το περιεχόμενο)· (β) *αναστοχασμούς* (στοχευμένες ερωτήσεις μέσω των οποίων ο αναγνώστης καλείται να προβληματιστεί και να δώσει απαντήσεις στη βάση αυτών που μελέτησε)· (γ) *παραδείγματα βίντεο* (παραπομπές σε συνδέσμους στο διαδίκτυο, τα οποία προτείνουν βίντεο σχετικά με τη θεματική κάθε κεφαλαίου)· (δ) *πολιτισμικά στιγμιότυπα* (ειδικές αναφορές στην πολυπολιτισμικότητα)· τέλος, κάθε κεφάλαιο κλείνει με (ε) *σημεία εστίασης* (στοχευμένες παραγράφους επανάληψης) και (στ) *χρήσιμους ιστότοπους* γύρω από το περιεχόμενο του κεφαλαίου.

Βάσει των παραπάνω, μπορεί κανείς εύκολα να ισχυριστεί ότι το παρόν σύγγραμμα αποτελεί ένα ολοκληρωμένο εγχειρίδιο για την κατανόηση και τη σε βάθος μελέτη των πολλών και διαφορετικών όψεων και πτυχών των σχέσεων γονέων-παιδιών, ένα πολύτιμο εργαλείο όχι μόνο για τους φοιτητές των

πανεπιστημιακών τμημάτων της χώρας μας που μελετούν ειδικά ή ενδιαφέρονται γενικά για τις σχέσεις γονέων-παιδιών, αλλά και για τους ειδικούς ψυχικής υγείας οι οποίοι ασχολούνται με θέματα οικογένειας, καθώς και για τους ίδιους τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς. Με τον ιδιαίτερο όμως τρόπο του, από την ίδια τη φύση της θεματικής του, απευθύνεται σε κάθε αναγνώστη που αναζητά απαντήσεις γύρω από τις σχέσεις γονέων-παιδιών στη σημερινή, πολύπλοκη και γεμάτη σύγχυση και αβεβαιότητα εποχή μας.

Κλείνοντας αυτόν τον πρόλογο, επιθυμώ να αναφερθώ στην ιδιαίτερη συμβολή ανθρώπων χωρίς τους οποίους η παρούσα έκδοση δεν θα είχε πραγματοποιηθεί: τον εκδότη Πάυλο Παπαχριστοφίλου για την άψογη συνεργασία μας και για την υποστήριξη που προσέφερε στην έκδοση αυτού του τόμου, τη Χρύσα Ξενάκη για την επαγγελματική της ευσυνειδησία, την αποτελεσματικότητά της και τις άπειρες ώρες των συζητήσεών μας πάνω σε ένα κείμενο με ιδιαίτερες απαιτήσεις, σε ιδιαίτερα αντίξοες συνθήκες, τον Λάμπρο Χατζή για τις εύστοχες παρατηρήσεις και παρεμβάσεις του στην απόδοση ιδιαίτερα δύσκολων αποσπασμάτων του πρωτότυπου κειμένου, τη Γιώτα Δημοπούλου για τη σελιδοποίηση και την τεχνική υποστήριξη, την Παναγούλα Κολλιπούλου για την ψύχραιμη στήριξη και τη βοήθεια που προσέφερε αφειδώς καθ' όλη τη διάρκεια της προετοιμασίας αυτού του τόμου. Τους ευχαριστώ θερμά όλους.

Σπύρος Τάνταρος
Καθηγητής Αναπτυξιακής Ψυχολογίας